

UNITED NATIONS
DECLARATION
ON THE **RIGHTS** OF
INDIGENOUS
PEOPLES

Information contained in this publication or product may be reproduced, in part or in whole, and by any means, for personal or public non-commercial purposes, without charge or further permission, unless otherwise specified.

You are asked to:

- exercise due diligence in ensuring the accuracy of the materials reproduced;
- indicate both the complete title of the materials reproduced, as well as the author organization; and
- indicate that the reproduction is a copy of an official work that is published by the Government of Canada and that the reproduction has not been produced in affiliation with or with the endorsement of the Government of Canada.

Note that this is an unofficial translation provided by the Government of Canada. The terminologies used in this translation does not necessarily reflect that of the United Nations.

Commercial reproduction and distribution is prohibited except with written permission from the Department of Justice Canada. For more information, please contact the Department of Justice Canada at: www.justice.gc.ca.

© Her Majesty the Queen in Right of Canada, represented by the Minister of Justice and Attorney General of Canada, 2022.

ANNEX

The United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples

Iitoomsinnaim niiksi United Nations
Aotoitsikatoomiksi of Economic kii okyoowaitapi omaanitapaipi
Aawakasii kisom 2007

Istoohsin saapitsim miiksi General Assembly annistsooni 13 Aawakasi kisom 2007 tsstoyiik

[without reference to a Main Committee (A/61/L.67 and Add.1)]

61/295. United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples

Miiksi General Assembly,

Iitapskskanni ai'ihk otaistamatstohkssopwaiyi miiksi Human Rights Council iitsinihtsii mii otaanihpowai 1/2 anihk 29 misam sootai kisom 2006 tsstoyiik,¹ omahtaniihpi miiksi sstinaiks otakoht sapoossa mii iitsinnaipi United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples,

Iskokakyaosatoki mii o'kakihtsiaani 61/178 otanistsoonssi 20 Isstaatosi 2006 tsstoyiik, otsitanihpowaiyi aahk maahk oohkimatoohsa mii Declaration maahkito kakyoopaatossa mii omahtohpokopiimotsiihpiya, kii maahk saomai samohkissa. Maahkit sapistotsissa saomaotsikihtsiisi mii six 61 omaht annistsoohpi otsitohkanniopiotsiihpowai General Assembly,

Akot sapoiya mii United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples niitsit sinnaipi mii annex iitit sinnaipi mii okakihtsimaanowai.

107th omahkoh kanoohssin, otanistsooni 13 aawakasi kisom 2007

---

¹ See *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 53 (A/61/53)*, part one, chap. II, sect. A.

Annex

United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples

Miiksi General Assembly,

Iihtha ksimotspi miistii otaanihpowai otakokam apotsiihpowai mi Charter the United Nations, kii otakokam apotsissa maahkit sapakissa mii isstsitpohkimahpiya miiksi States kii ooh sapoohpowaiyi mii Charter,

Ii sapahtaanip miiksi okyowaitapithat nitoi niitsipoiyiya sstikai niitsitapi, kii iiniip sstika niitsitapi maatsitsitsipa iitsiksipoiyi kii iihkannaiyoohkiitsitapiiyaop, aahkonooohssa otsoohkiitsitapiiissa kii aahksinnakowaahssa,

Mat sapahtaaniihp okyowaitapi iihkanitaotohkoikiyaop, maatsitsitsipa aahkitaaisikahk samma nitoi niitohtohtohtohkoikiyaop kipaitapiiwahsinnoonisti, iihkannatpiiyaop,

Matsit tssp sapahtaaniihp Okyowaitapiwa otomaitakssowaiyi, okakstsimaanowai kii omaanistapaisspowai maaaksowaotsitsksipoiyiyimotsiisowai matapiwa kiya kannaitapi aahkohtai sikhkssamotsiissa otoohkiitsitapiisowaiyi kaiyohtao omohtotoohpowawai, omaanistawaatsimoiyihkaahpowai, otoohkiitsitapiiyssowaiyi iikitahkimiya mii akaqstsimaani aahksowai sikhkssamotsiiaosi iikitahkip kii maat anistsiwa, kii matsikaksokapiwa,

Mat sapahtaanip okyowaitaitaiiwa, aiyastotsissa otsitotohkoikihpowaiyi, isskot saohkoi sikhkssamaya,

Itsiksimstaosi Okyowaitaitapiwa iikotokohkoiyimya anik aoksisotowahpiya samoi kii aanohk, aakaoistsi iiksitotowahpiya, istsitotowahpiya naapiipii Matomowahpiya otsskimaanowaiyi, otsit akiyoohspowaiyi ksaahkoistsi kii otaoohsowaiyi, omaht sowao ohkot, niitanियाopai, maahkoohk awtao kakihtsimatossa otaitaihtatopowaistsi kii onoohk anist sokitsihtaahpowaiyi,

Aownip onahkatapissi aahksinnakissi kii aahkai kitsimatossi omaahk aistotsissa iihpipotowaahpiya okyowaitaitapi omaahk awataokakihtsimatossa otsitapawaawahkaahkpiya, omaanistaohkotsimaahpiya kii opaitapiiyssowa, Otatsimoiyihkaanpowaiyai, maanitsitsinnikasspi akaitapi kii anaak otssatskoohts kii paiyoohsapaitapiwa niitsitapi kii oomaanitaokayoopihpowaiyi, aoki itotamapi otsitotohkoikissa otksiimaanowaiyi, kii otsit akiyoohspowaiyi ksaahkoistsi kii otaoahsowaiyi kii omaanistaohkoinaanihkoohspowaiyi,

Aoki mat aonip ot onahkatapissi ahksinanakissi kii aahksikitsimohkatossi okiyowaitaitapi otsitotohkoikissa omahkawatpaissa nitoi niitsitsinnaipi miistsii innaistsiyyssiistsi, kii sstikistsi otsitsit sapistotootsiyyhpowaiyi kii sstikistsi sokaaksi potakssiistsi miiksi aokakihtsimaiksi ninaiksi,

Kii ii ksimatsitsip niitsiik okiyowaitaitapi omaanistaohkanipiyootsiisowaiyi ninnapi, kotsimaani, paitapiiyssinni kii ai pomiksipotohpi opaitapiiyssowaiyi kii aak ssikaaatstop sikhkssitsotsimaani kii aistapskowahpi matapi otsitsitsihipi,

Iisapohkinnaiya miiksi okiowaitsitapi otawat aokakihtsimatoohssa otaak akiipohtoohpowaistsi iitap itsstapiistsi oostowa kii otsskiimanowaistsi, otsit akiyoohsspowaiei ksaahkoistsi kii isstakaanistsi akohtsskonnatsipohtoomiya kii oomanistaipohtoohssa onohk aksipotakssowaistsi, otaanistapaitapiihpowaiei kii otsisamaistotsipowaistsi, kii maahkoht akiyaipohtoohssa tssapoossa onohk anistaitsiitahpowaistsi kii otaokotsimatoohpowaistsi,

Aonihp kammaiakiihk niitsitapiyookakssinni, paitapiiyssinni kii niitapaissaopi iitap sokapi omaahkomanistaiihtsissi nitoiyi aahkoht aikaiyiistapai sokapissi niitai toitsikatopi anno environment,

Itotammipotsip miistsi iitap iikakimaopi aahkawsowat aawahkaatsiyaossi niitsitapi otsskiimaanowaiyi kii otsit akiyoohspowaiyi ksaahkoistsi okiyoowaitsitap maahkitsoowaat awahkatsiiaosi kii aahkitaohkoinaanihkohssa kii maahksi kaiyiistapai pomikapissi opaitapiiwahsowaiyi, omaahk sokohpokapaitapiim aahssa okiyowaitapi kii aakaisikihkitapi annowa ksaahkoi,

Iitspiaonip otsit otohkoikissi okiyoowaitsitapi otsitapiimowaiksi kii otsiikhkowaawaiksi omaahkomanistaiyinnissa omanistai stawatsimaahpowaiei, isksinnimatstohkssinni, saiskapihtsimaani, kii omahta aak aisoksipaitapiihpowaiei okossowaiksi, pookaiks otsitotohkoikihpowaiyi maahkaisokotoitskatahssa,

Iihpai ksimihtaop amii iitasapahtaanissi iitotohkoikiyaopistsi mii innaistsiiyssinni, iiht sapistotootsiiaopistsi kii stsikistsi sokokakitsimaanistsi miiksi istoohtsiksi aokakihtsimaiksi kii okiyoowaitsitapi, toksskaistsi ispahkitapi international iitohtapitsiitopi, isspohkimmotsspistsi, ipatsstatopi, iihpipotootsspi kii niitsipatohkoiyoohkiitsihipi aitatopistsi,

Matohpssksiskatakiyaop tsska inaistsiiyssiistsi, sapistotsimaanistsi kii sstsikii iisokaksipotsihipistsi, kii niitsiksokowaahktsiyaopi, Anistsiyai ist skonatapi otaanistohpokapotakiimotsihipi okiyowaitsitapi kii miiksi kanomiiyanist sikohkaokakihtsimaiksi,

Inowaamihkassatop tsska mii Charter of miiksi United Nations, mii International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights² and the International Covenant on Civil and Political Rights,² nitoi mii Vienna Declaration kii Program of Action³ iiyannakiihp okyowaitapiwa otaahkowataokakohtomooohssa kii maahk awatapaissa. Anniyai iihatak awataokakohtomooohsiya, kii aahk saohkoo kakohtommowaahsa, kii maahkawataokotsimaaniya, kii opaitapiiwahssowaiyi maahk omaanistaistootsissa,

Naok aisksinnip otsaitstsissi anohk aamowa Declaration maahkoht sikaaatsaahpi okiyowaitapi maahkoht awataokakohtomooohs kii aawatapaissa, tssapoossa international law,

---

² See resolution 2200 A (XXI), annex.

³ A/CONF.157/24 (Part I), chap. III.

Isapokinotsp kam oniihki Niitsitapiiwa anitsisk otsitotohkoikiihpowaw iitotistaopistsi anohk aamoi Declaration iikakohtsiistap sapatsimapi niitai ksokowaamotsiiaaopi okiowaitsitapiwa kii miiksi kanaomiyaniist sikohkaokakihtsimaiksi, ototsiia justice, democracy, aahk ainakissi maa matapiwa otsitspiiwahssinni kii otsitotohkoikiihpistsirespect for human rights, non-discrimination and good faith,

Iiktsimaiya miiksi kanaomiyaniist sikohkaokakitsimaiksi maahkoht sapoohssa kii maahk sopoiyaahkissa miistsi iihpohkimahpowai maanistsittap itsstapiihpi okiyowaitsitapi peoples totsiistsi international instruments, nit aniyaop miistsi iitap itsstapiistsi matapi otsitapiiwahssinni kii otsitotohkoikiihpi, aohpokopiimassa kii itsioyiikakimatoosa miiksi matapi otsitap itsstapiihp,

Iiyana'kiihp miiksi United Nations iik ototamapiwa otsitsinapsspowaiyi anohk kii iisoohtsik maahk aiyanai-pohtoohssa kii awotaahkatoohssa okioaitsitapiwa otsitapiiwahssinni kii otsitotohkoikiihpi,

Otomaitakssowaiyi anohk aamo Declaration iik itap ototamapi aahkitapioaosi aahkonissi, aahk akii potsissi kii aahk awotaahkatosi otsitapiiysowaiyi kii otsitotohkoikiihpowaiyi kii omaahk awatapaissi okiyowaitsitapi kii omahk aksipotakssowaiyi iitapitsstapi miiksi United Nations omaanista apaispowaiyi, anohk aamo ihtaipoiaopi,

Aonip kii isk sapahtaanip omiiksi okiyowaitsitapi maanistsitsitapiihpi iitotohkoikiiaahk sowai sikahk samahssa aitapitsstapiissi matapiwa otsitapiiwahssinni kii otsitotohkoikiihpi niitsitonipi international law, kii miiksi okiyowaitsitapi iitstakiiya iitokiyowaitotohkoikiiaop maatakohkot saipotsipi maak omanistaipaitapiissapossess, soksipaitapiiysinni kii maahksi kaiyiistap awakiyowatossa otsitapiiysowaiyi,

Aonihp omaanistsi poihipi okiowaitsitapi aipatohkooh pokiiyoohkiitsi otsitapiihpowaiyi kii anniyai othkanai yoohkitaipaitapiisowaiyi iihkotoh paisksskatakiyaop,

Iiniiisstaop anohk aamo United Nations Declaration on miistsi Rights of Indigenous Peoples aakitapssinnakiyaopi iihkottotsipistsi aahkohpwataossi nitomannists iikakimaani kii:

Article 1

Okiowaitsitapi ii sopoiyapitaohkoikiia maahksitaamaistotsiissa, maanistohkowitzapiihpowaiyi kiya omaanist itsitapiihpiya, otsitapiiwahssowaiyi kii maahkawat apaissa fundamental freedoms niitsit oniihpi mii Charter of the United Nations, mii Universal Declaration of Human Rights⁴ kii international human rights law.

⁴ Resolution 217 A (III).

Article 2

Okiowaisitapi kii maanist itsitapiihpowaiyi akawatapaissiya kii nitoi nitsipoyiimiya sstsika matapi kii maa nitsitapiwa kii iitotohkoikiya maahk awatapaissa kii aahkakh sowai sikahkssamahssi, miistsi aistotsissa otsitapiiwahssowaiyi kii otsitotohkoikiihpowaiysi, niit aniyaop miistsi opaitapiiwahssowaiysi kii omaht otsitapiihpowaiyi.

Article 3

Okiowaisitapi iitotohkoikiya maahk awatapisowai otaanit sokitakihpowai. Tskaa miistsi otsitotohkoikiihpowaiyi maahkawat aokakihtsimaaniya aahsai sikaatsstooohssi kii nitoi maahk awaawataoohkoinaanihkoohssa kii omaanist aohkoowaitapiihpowaiyi kii opaitapiiyssowaiyi.

Article 4

Okiowaisitapi, aiyai stotsissa miistsi otsit otohkoikiihpowaiysi kii maahk awatapaissa, maahk awataokakihtsimaaniya kii maahk awatapaissa onohk anist sokitakihpiya kiya aitototstiissi miistsi otawatapotsipowaiyi ki miistsi otawatsitapiiwahssowaiysi, nitoi otaak anistohtsiponihtaahpowaiyi miistsi otawatapssowaiyi.

Article 5

Okiowaisitapi iitotohkoikiya maahk omanist awaawataatosa kii maahk aiyaiptoohssi omaanist aokakihtsimmaahpowaiyi, okakihtsimaanowaiyi, otohkoinaanihkoohspowaiyi, omaanist aohkoowaitapiihpowaiyi kii opaitapiiyssowaiyi, kii maat saipotsipa, makitsinapssissa, miiksi itotam aokakihtsimmaiksi omaanistao kakihtsimaahpowaiyi, otohkoinaanihkoohssowaiyi, omaanistaoohkowaitapiihpowaiyi, opaitapiiyssowaiyi miiksi aokakihtsimaiksi.

Article 6

Miiksi okiowaisitapiomaanist itsitapiihpi iitotohkoikiya a nationality.

Article 7

1. Nitsitapi miiksi okiowaisitapi iitotohkoikiya maahk ai paitapiissa, aahk sowanooksi stotsissi oostomowa kii oksimihtaanowa, maahkawatapaissa kii maahksaowapaitsiistaan aahkohkaanooksistotowahssa.

2. Okiowaisitapiwa iihkowi tsitoomiya maahk awatapaissa, maahksikiniipaitapiiyssa kii maahk sowapaitsihtaaniya ot oohkiitsitapiissa kii maatakohtsi stotowaiya maahkao motsinniyaahssa kiya sstikai kssaakapi, iitsin anistop aiskototaotowaahki pookaiksi aaksinait aitapipotowahssa noohkiitsitapiiks.

Article 8

1. Okiowaitstapi kii omaanist itsitapiihpi ii totohkoikiya aahk sowaiskohtoi oohkiitsitapitapiiyatsaahssa kiya aahk aisaak ssikaatstsoohsi opaitapiiwahssowaiyi.

2. Ai sokhkaokakihtsimaiksi akitihtakiya omahto sowaakitaiihtsiihpi, akoht aiskokamotsipotsiihpi:

- (a) Miiksi otaaniihtsiihpi maahkoht anookihkipi miiksi matapiiks otoohkiitsitapiiyssa, kiya opaitapiiwahssowaiyi kiya omaanist ao noohspowaiyi.
- (b) Mii otaaniihtsiihpowaiyi maahkt atstoohsa otaoohsowaiyi, mii ksaahkoi otsitakiyoohspowaiyi, kii miistsi otsit aohkotsimatoohpowaiyi.
- (c) Anik ist sakohtsiistap ipiyaahpi okiowaitapi kiya maahkomiiksist ai kitahkipi otsitotohkoikiihpiya.
- (d) Otaak anistsinatpsi otaak anist oohkiitsitapitapiiyatsaahpiya kiya maahkohposohksipotowaahpiya.
- (e) Kanaomiyaanistsi kaiyistapitsitsinikssin ihtaitapayiiikakimatahpiya ihtak koohkoi kaimahpi kiya maa noohkiitsitapi ihtaisikahksi stotowahpi.

Article 9

Okiowaitstapi kii nitsitapiiks ii totohkoikiya maahk itsinnitapiiissa miiksi niitsitapi kii omaanistohkowaiyihpiya, iihht sapaowpi innahkootaohkotsiiyaopi nipaitapiiyssinni miiksi kitsiikowannoona kii ihhpokitapiiimaiksi. Maatak itstsipa sikahksistootsiiyssinni aaksipaipiksipi maahkoht issikaatstopi miistsi iitotohkoikiyaopistsi.

Article 10

Okiowaitstapi maat akohtsskohtoiyiistapipiyaawa mii otaosowaiyi kii otsitakiyoohspowaiyi otaosowaiyi kiya otsitakiyoohspowaiyi ksaahkoi. Maatakohkot iistapipiyawa miiksi matapiwa mii otaoohsowaiyi kam sowawatsiksimsstatoohssa kii sowai sopowahtsisatahkiya kam sstaassa maahksistap aatoohsa miiksi okiowaitstapi iitotohkoikiiksi kii aohht sapistotootsiiyssa kii naitoht sapistootsiimaahkiya niitaaksi ponihtataahpiya, maahkohkot anistsoaki, kiya maakskohkotaahsa sai sapistotootsiissa.

Article 11

1. Okiowaitstapi iihkanitaotohkoikiya maahk aistotsissa kii oomanistaipohtoohssa opaitapiiwahssowaiyi kii omaanistapaispowa. Iitsin anistop otsitotohkoikissa maahkomanistaipohtoohssa kii maahkawaawotaahkatossa opaitapiiwahsowaiyi, iskoohsik, kii issoohsik kii anik omaanistaakaokoiyoohkiitsiihpi opaitapiisowaiyi, kii assak aniyaopai akapiistsi iikai tapaissaopistsi, kitihtakssinnoonistsi iskoohsi, niitai satsstaopi, kitatowapsinnooni, kitsissitapiiyatsinnoonistsi kii ainipistsi kii ainikatokaoki kii ki sinaakssinnooni.

2. Ai sikohkaokakihtsimaiksi akssk sopoiyap okamotoohtoomiya mii otaanooksisstotsipowaiyiredress, tsiya aahkamapstsinaisksi ponihtasi, iipokakohtimi otaak anist akiipoohtopiya miiksi okiowaitsitapi, iihpinnakowaiyi mii otaanistapaitapiihpiya, otokakssowaiyi, otatsimoiyhkaanowaiyi kii miistsi omaht awaatowapsspowaiyi maahkotoom sapitssa makomatskahtoohssa, kiya maahksi kitahkissa okakihtsimaaniwaistsi kii opaitapiiyssowaiyi.

Article 12

1. Okiowaitsitapi iitotohkoikiya maahk sapakissa, aistotsissa, akiipohtoohssa kii aistamatstohkissa otatowapssowa kii otatsimoiyhkaanowaiyi; maahkomanist ainakowaahssa iihpinnakowaiyi kii maahkaooohsoohkowahssa miistsi otaawaatoyiitsipowaistsi ksaahkoi otaak itstsiihpiya; iitotohkoikiya maahkohtsisitapiiyssa naatowapiistsi; kii maahkoohk isskotsipohtoohssi otsinnimihtaannowaiksi oostomowaistsi kii oohkiyoowaistsi.

2. Kannaomiiyanist sikahkaokakihtsimaiksi aak itsstakiiya maanistaakoh kot isstsissa, aistoohkissa, kii/kiya maahksinisksipstsiipohtoohssi iihawaatowapssaopistsi kii iniiksi oostomowaisti otaiyinnipowaiyih, maahk saoh paiksissassowaiyi kii maahkoh pokapotakiimahsi okiowaitsitapi, otsitap itsstapiihpi, maanistaak aohkot ikinnisapakipowaiyi amoostsi ihtsipoiyaopistsi.

Article 13

1. Okiowaistsitapi iitotohkoiki maahkssksi paipiksissa, issitapiiyssa, maahk akohtoohssa kii maahk innaahkootaipohtoohssa iskoohsik omaanitsi paitapiihpiya, otsipowahssowaiyi, otsi tsinikssowaiyi, otsii kakiyoopaatopowaistsi, otsinnaipowaiyi otsipowahssowaiyi, ossinnakssowaistsi, kii maahk ainihkatoohssa otsit aohkowaopiipowaiyi, ssksimaanistsi, kii matapiiks.

2. Kanomiaanist sikohkaokakihtsimaiksi aak iik akimaiya aamostsi iitotohkoikiyaopistsi aahk awotaahkatossa kii maahkat sopoiyaahkissa maanistaak otsistapitakihipi okiowaitsitapi kii aahk otsistapitowaahssa miistsi political, legal kii maanist aiyaaksi potsiihpiya apotakssinni, kii maaksstinnaoah tookisatoki kii maahkitsipotakssa aakoh tookissi.

Article 14

1. Okiowaitsitapi iitotohkoikiya maahk awat apaotsissa kii iyaakohtoohssa isksinnimatstoohkssinni kii iitaiksinnimatstohkiyaopistsi ki aahkohpaisksinnimatstohkssa otsipowahssowaiyi, mannistaak sopoiyawaistamatstohkatopiya opaitapiiwahssowaiyi kii omaanistapaispiya.

2. Iitsitapiiwa, iitspiyonowa pookaiks, iitotohkoikiya kannao miyanists ksinnimatstohkssinni miiksi ai sikohkaokakihtsimaiksi maanistaak sowai sikahkssamahpi miiksi niitsitapi.

3. Miiksi kannaisikahkaokakihtsimaiksi aakihtsinnaooh pokapotakiimiiya miiksi okiowaitsitapi, maahkit sopoiyaahkissa, miiksi okiowaitsitapi maanistsitsitapiihpi, iitsspiyoonowaiyi pookaiks, matoh panniyaop miiksi maatsitaopiiksi otaoohsowaiyi, iit saiyaopiiksi, maakohkokoisksinnimatsaahssa, maakohkot anistsiissi, aahkohpssksinnimatsaahssa opaitapiiyssowaiyi kii otsiitsipowahsowaiyi.

Article 15

1. Okiowaitsitapi iitotohkoikiya aahkainaimahssa kii otomiyaanistsitapiissa niitsitapiiks omanistapaitapiihpiya, opaitapiiwahssowaiyi, isskoohtsik omaanistsipaitapiihpiya kii onoohk aitsiitatoohpowaistsi tsiistssk akitsinakoia isksinnimatstohksinni kii ai saitsinikatopistsi.

2. Miiksi kanaomiyaniist sikahkaokakihtsimaiksi ak aksiikakimaiya maahk sapakissa, kii maahkoh poapotakiimaahs miiksi iitapitsstapiiksi okiowaitsitapi, maahkitsiitsskaamatoohsa kii maahk saipotsissa otaisikahk samotsiiyssa kii maahkitap aiyiikakimaahssa maahkaiyiiponniisatsisa, maahk aotsistapitootsiiyssa kii maahkai soksiksokowamotsiiyssa miiksi niitsitapi kii sstika matapi.

Article 16

1. Okiowaitsitapi iitotohkoikiya maahk apaitotakssa saiksistooohssissts kii iihthaotsimaopiksi sstipowahssiistsi kii maahsitsissitapiissa otsipowahsowaistsi kii maahkatooh taiyissitapiiyssa anni nitapi mii napiapi kii aahk sowaisikahksamotsiissa.

2. Kanaomiyaanists sikohkaokakihtsimmaiksi ak sopoiyaahkimiya maanistaak omaanistsitainakoohssi okiowaitsitapi opaitapiiwahssowaiyi miistsi saksitoohsiistsi kii tsiniksinni mii istaiyioohtsimiyaop kanaomiyaanist sikohkaokakihtsimaiksi otaawaawatatopowaistsi. kanaomiyaanistsikahkaokakihtsimaiksi, without prejudice miiksi maahk sapakissa aahk sowaistapskowaahssa, kii iihkot ai kitsimmiya awatsinaaniiksi iitaisaksistaopi kii iitaotsimaopiksi maahk ai tsinni potakssa niitsitapiapi, kii maahkitainakoohssi nitomiyaanistsitapiiyaopi.

Article 17

1. Kanaomiyaanistsiitsitapi maanistsitsitapiihpi kii okiowaitapi iitotohkoikiya annik iitsinihtsiistsi amiistsii international kii domestic labour law.

2. Kanaomiyaanistsikahkaokakitsimaiksi akohtoh pokopiimiiya okiowitsitapi maahkohkaawotaahkowaahssa okiowaitsitapipokaiksi niitsowakoht atsiistotowahpiya mii otaohkoinaanihkoohssa kii maahkit sowapaotakyatsaahssa mii isskaanapi kiya maahkoht issaanapissi ma pokaawa isksinnimatsaahpi, kiya omaht aak istsiistomihpi, maahkoht sao otsitspitakihpowai, aatsimoiyihkaani, makamotapi kiya oohak soksipaitapiihpi, iihpsksskatakiyaop aksikam atsii stotowahssa kii maanist ototamapiihpi isksinnimatstohkssinni omaht aakohkoiskonnatapiihpi opaitapiiwahssowaiyi.

3. Okiowaitsitapi maanist itsitapiihpi iitotohkoikiya maahk saiyt sikahksistotawahssa mii apotakssinni kii, inter alia, apotakssinni kiya aponihtatahpi omaht apotakihpi.

Article 18

Okiowaitsitapi iitotohkoikiya maahkitsinapssa aak okakihtsimatoki aakitapitsstapiistsi otsitotohkoikiihpowaistsi, miiksi iihpohkimaiksi maahkotsotowaipissa kii naokoht sapaop miitsi iih akssapaopistsi mii aapaotsipi, kii matanistsi maahk aksipotakssa miiksi okiowaitsitapi oostowa omaanistaak akakihtsimaahpi.

Article 19

Kanaomiyaanistsikahkao aakstsinai iinapsskoiyiya miiksi okiowaitsitapi otaakohpokatokiimaahpi iitap itsstapi mii omahtaksipoiihpowaiyi kii ootowa maahkitsinapssi miiksi otohpokimmaawaiksi omaahk aipowatomookiya maahkt sowaak natsiistotowaahss, omaahk awat sapitsissa maak sapitsiissa saomohtaistotowaahki mii maani akakihtsimaani akoht issinnaahpiya.

Article 20

1. Okiowaitsitapi iito tohkoikiya maahk aawat aksipotakssa otaipowatomookowaiksi, koinaanskoohsinni kii omanistakaohkowitzapiihpowaiyi kiya kannakaatsiyssistsi, maahkohtowaawotaahkatopowaiyi onoohksikinniipaitapiiyssowaiyi otaohkotsimaaniya kii ooht aiyiistap awakiwaatopiya paitapiiyssinni, kii maahk aitsinapssa miitsi opaitapiiyssowaistsi kii otokoinaanskoohssowaiyi.

2. Okiowaitsitapi matomowaiksi oohtaikamotaahpowaistsi kii maahkoohk awakiipohtohpowaiyi opaitapiiyssowaiyi iihkotohtohkoinaaniya kiya ookamotsipotsiihp.

Article 21

1. Okiowaitsitapi iitotohkoikiya, aakoht sai sikahksamaahssa, otakawakiipohtohssa otaanist aohkoinaanihkoohspiya kii omaanits apaitapiihpiya, iitsinaniyaop, inter alia, amii issksinnimatstohkssinni, apotakssinni, aakitsksinnimatsaahssa kii maahk aiyiitakksinnimatsaahssa apotakssinni, koiihkaani, ksikapistotakssinni, sokimohssinni kii maahk sai tapaitsihtaahssa imaanitapaitapiihpiya.

2. Kanaomiyaniist sikohkaokakihtsimaiksi ak sopoiyaahkimiya kii, itsitsokapiihpi, akitsiikakimatoomiya maak omanitsitaiihtsissi kii maahksikaiyiistap ai sokapissi omaanitaohkoinaanihkoohspowaiyi kii onok anistapaitapiihpiya. Niitsitsspiyaonihp otsitotohkoikiihpi kii special needs miiksi okiowaitsitapi ot omahkitapiimowaiksi, otaakiissin, asitapi, pookaawa kii matapiwa ipatohko saikotsapssi.

Article 22

1. Iitspiyai sopoiyaahkip otsitotohkoikiihpi kii special needs ammixi okiowaitsitapi otomahkitapiimowaiksi, otaakiissin, asitapi, pookaiksi, kii saikotsapssiiksi aamo aooh sapaoki Declaration.

2. Kana omiyaanistsikahkaokakihtsimaiksi ak sopoiyaahkimiya, kii oohpokapotakiimiya okiowaitsitapi, maahkoht sopoiyaahkissa Okiowaitsitapi otaakiissin kii pookaiks maahk aitaam itapaissa aiyokomowahssa sayipomapi, ksisaakapi, kii sikahkssamotsiiyssinni.

Article 23

Okiowaitsitapi iitotohkoikiya maahk awataototamipotsissa miisti ot sokitsipowaistsi kii otaak ototamipotsipowaistsi maahkoht ototamipotsissa otsitotohkoikiihpowaistsi kii otaak akiipohtopowaistsi. niitsitspiyaonip, okiowaitsitapi iitohkoikiya maahk iit tsitsinapaissa awakiipohtoohki kii aiyao kakyoopaatoki soksistomssinni, koiskaani kii sstiki niitaokoinaanihkoohsaopi kii nitap aitapiyaopi ihtsissinnaahpi niittsitapi kii, niitaakohkotsipiowaatoohpi, aahkoht apotsissa miistsi ootowa omaht apaotakihpowaiyi.

Article 24

1. Okiowaitsitapi iitotohkoiki omaht aisokinnakihpowaistsi oohaisoksisomihpowaistsi, iitsinnaniyaop aahkaiskskatsissi oonohkatapiistsi kii aahk aiskskopaatosi oonahkatapi saamistsi, kanaow miyaanistsi pikssi kii oohkotokiyapi. Niitsitapi omaanistsitsitapiihpi maatsitotohkoikiya maahkoht issitapiissa, ki aahkot sai sikahkssamahssa, mii kanapitapiiyssinni, kii sokinnaipiyootsiiyssinni.

2. Niitsitapi omaanistsitsitapiihpi noohkatsitotohkoikiya mahk tsissitapiissa iitohkanaisokapi sokinnakssinni kii sokskskatakssinni. Kannaomiyaanist sikahkaokakihtsimaiksi ak itapiiakimaiya maahk sapakissa aamo iitotohkoikiyaopi maahk anistsissi.

Article 25

Okiowaitsitapi iitotohkoikiya omanisstoakiyoohspowaiyi tsissa kii iskonnatsipohtoohssa otatsimoihkaanowaiyi amii otsitopiihpowaiyi, otaohsowaiyi, otsitokikaahpowaiyi, otsit akiyoohsspowaiyi ksaako, aohkiiyik, issokimmiistsi kii sstikai otsstakaanowa kii maahk omanistaiyinnissa maahkohtsitsissitapiis maanakitapi.

Article 26

1. Okiowaitsitapi iitotohkoiki otaohsowaistsi, otsksiimaanowaiyi, otsit akiyoohsspowaiyi, itsstakaanowaistsi, aiya otaiskahaiyinnipowaiyi, ookikaahpowaiyi, ooh issitapiihpowaiyi, kiya otokotsimatopowaiyi.

2. Okiowaisitapi iitotohkoikiya maahksinaanatossa, mahkohtsissitapiissa, aapotsissa kii maahk aiynissa otsksiimaanowaiyi, otsit akiyoohspowaiyi otaoohsowaiyi kii itsstakaanowaistsi otaiyinnipowaiyi otsinaanatoohssa kiya sstikai otaanistsi totohkoikihpowaiyi kiya owahtaiyissitapiissowa, mat aniyaop mii otokotsimatopiya.

3. Kanai sikaahaokakihtsimaiksi ak anistsiya give legal recognition kii aawotaahkatoomiya miitstsi sskiimaanistsi, otsitakioohspowaiyi ksaahkoistsi kii otsstakaanowaistsi. Anni niitonihipi akohpinnakihip miiksi niitsitapi opaitapiiwahssowaiyi kii omaanistai naanatoohpiya ksaahkoi.

Article 27

Kanaomianist sikaahaokakihtsimaiksi ak itstakiiya kii iitsipotakiiya kii akohtsissitapiiya sokapi otokpokokakihtsimatopiya miiksi niitsitapi, anik ootaksowawaakohkootsiiihpowaiyi aitotstsiissi okiowaisitapi otsksiimaanowaistsi, otaosowaiyi, otsitakioohspowaiyi ksaahkoistsi, iipihksskatsiihp Niitsitapi omaanistaokakihtsimatoohpiya ksaakoistsi, maahkit onissa kii ookakihtsimatoohssa otsitohkoikihpowaistsi ksaahkoistsi, otsitakiyoohspowaistsi ksaahkoi, otstakaanowaistsi, matohpanniyaop miistsi otsiikaiyai naanatopowaistsi ksaahkoistsi kiya otokotsimmatopiya. Okiowaisitapi matsitotohkoikiya maahkitsinokakihtsimaani aamo iihstipoiyaopi.

Article 28

1. Okiowaisitapi iitotohkoiki maahkohtokoinaansa, iihpaniyaop aahkssksapistotoahssa, kiya, otsit saookkotanistsiihpi, mii sapatsimapi kii sokapi, aahkohtssk sapistotsip miistsi sskimaanistsi, iitakioohssaopi ksaahkoistsi kii isstakaanistsi iikaiyainaanatopi kiya ootokikaop kiya issitapiiyaopi, kii matomowa, isstaanitopaopi, tsiusitapiiyaop kiya iiksistotsip kii maat sapitsimma miiksi niitsitapi.

2. Kaminaok ikinniisapistotsiss miiksi matapi iitotohkoikiiksi, mii isk sapistotowahpi, akohkot annistapi ksaahkoi, iitaakakiyoohssaopi ksaahkoi kii istakaanistsi nitoi aahk anistakaowa kii aanist sokapi, aanikohkowa kii legal status kiya aahk anistapi iihthaohpommaopi kiya nitoi niitsoiyi.

Article 29

1. Okiowaisitapi iitotohkoikiya maanistaak omanistai sokapiihpi kii aawotaahkatop mii environment kii omanistaksisamitaohkotsimaahpowaiyi miistsi otaoohsowaiyi kiya otsitakiyoohspowaiyi ksaahkoistsi kii isstakaanistsi. kanaomiyanistsikahaokakihtsimaiksi ak itstakiiya kii tsissitapiiya istsspomowahpi okiowaisitapi mii aakoht omanistaisokapiihpi kii aawotahkaopi, kii maatakoht sikaahkssammotsiiaopa.

2. Aakaomiyaanist sikaahaokakihtsimaiksi ak sopoiyaahkimiya maahksaitsistsisi iitothoohpi, kiya aaksaitsiistapiksistakiyaosi isskaanapi materials miiksi okiowaisitapi otsskiimaaniwaistsi kiya otsit akioohspowaiyi ksaahkoi saisaptiissa kii sopoiyap iinapskoahkiya.

3. Aakaomiyaanist sikaakakahihtsimaiksi ak sopoiyaahkimiya maahk itstsissi maahkohtao kakiyaossatoohpiya, kii iisokinnaahpiya okiowaitsitapi, miiksi iihotoohkooohssi miistsi isskaanapistsi kii mahkstamohtsissitapiiyssa miistsi iihotoohpistsi isstaish sokinnakiopistsi.

Article 30

1. Iiyinakiyapiistsi maat akit apiwa miistsi sskimaanistsi kiya otsitakiyoohsaopi ksaahkoistsi miiksi okiowaitsitapi, kami naok itstsiiki makamotapi tssksiskatakiyaopi kii issapitsstoohkip kiya sstiskai otaiyak sapitsiihpowaiyi kiya otssiikamanistopi miiksi otsitap itsstapiihpi okiowaitsitapi.

2. Kanaomiyaanist sikaakakahihtsimaiksi ak supoiyapoh pokopiimiiya miiksi otsitap itsstapiihpi okiowaitsitapi, kii akoht sapoiya sopoiyao kakihtsimatopi otaak anitawataatopiya kii niit aniyaop miiksi otohpohkimmaawaiksi, saomaoht aiyissitapiiyaoki otssksiimaanowaistsi mii iiyinakiyapi.

Article 31

1. Okiowaitsitapi iitotohkoikiiyaa maahk oomannist aiyinissa, aawotaahkatoohssa kii maahk awakiipohtoohssa mii oohtainakohpi opaitapiiyssowaiyi, aoki mat aniyaop mii oohtainakohpi their sciences, otsissitapiiyatsoowaistsi kii opaitapiiwahsowaistsi, iitsin aniyaop human kii genetic resources, iihaisapipommaopi, saaamistsi, niitssksinihpi saiski, ksaahkomiitapi oosaiksikapssistsi, tsinikssistsi, sinaakiyapi, satstaani, aawahkanni kii nitsitapi omaanistaikahtspi kii ainipistsi kii ainikatokatopi. Matsitotohkoikiiya maahkomanistaipoohotoohssa, ookakihtsimatoohssa, aawotaahkatossa kii awakiipohtoohssa intellectual property ootokakihtsimassi opaitapiiwahssowaiyi, otssiitapisksimannowaiyi, kii otsitsitapi nikatokaani.

2. Pokssiimasa okiowaitsitapi, aakaomianist sikaakakahihtsimmaiksi ak sopoiyaahkimiya maahk onissa kii aawotaahkatoohssa miistsi otsitotohkoikiihpiya.

Article 32

1. Okiowaitsitapi iitotohkoikiiya maahk awatskskatsissa otaakotoom apotsipiya kii kii otak anistoh kototsipiya maahk akiipohtoohssa otaak anistohtsissitapiihpowaiyi otssiimaanowaistsi kii otit akiyoohspowaiyi ksaahkoistsi kii sstiki otstakaanowaistsi.

2. Kanaomianist sikaakakahihtsimaiksi akoh pookopiimiiya kii akohpok apotakiimiiya, akoht sapoiya sapatsimapi, miiksi okiowaitsitapi otsitapitsstapiihpi kii oostowa otohpohkimmahpiya maahkaispistotsimaani maahkit sopoiyap ookamanissa maahkitoh tsikinnisapistotsimaaniya sapatsimapi saomai sapitskihtsiki mii aakit apotsiihpi miistsi otsskiimaanowaistsi kiya otsita akioohspowaistsi ksaahkoi kii sstikistsi otstakaanowaiyi, niit aniyaop iitap itsstapiistsi aahkakiipoohotoohssi, issitapiiyaopi kiya aahkohtsitohkoinaanskooohssa mineral, aohki kiya sstiki iststakaanistsi.

3. Kanaomianist sikahkaokakihtsimaiksi ak itsstakiiya sokapi oohtaakssapistotsimaahpiya mii iststiki iitapsaopi, kii ak sopoiyaahkip maahk sopoyapistotsissa ihtak kssksapistotsimaopi kam anookstotsiki environmental, koinaanihkaani, maanistapaitapiihpi, paitapiiyssinni kiya ihtsisinnipi natowapi.

Article 33

1. Okiowaitsitapi iitotohkoiki maahk awatai oonissi otaanistapitapiihpowaiyi kiya otoh poksiimowaiksi maahkohtssapossa oostowa otaanistokakihtsimatopi opaitapiiwahssinni. Aamo maatoht issaanapiwa maahkitsinnitapiissa miistsi kanaomianist sikahkaokatsimaiksi miiksi niitsitapi otsitaopiihpowaiyi.

2. Okiowaitsiipi iitotohkoiki maahk aksipotakssa omahtaak aniihpiya akitsinnitapiiksi otsoohkowiisinni.

Article 34

Okiowaitsitapi iitotohkoiki maahk aiyanakissa, akiipohtoohssa kii oomanistaipohtoohssa miistsi otakihtaksowaiyi ihtaikaihtsimaopi kii miitsi opatapiihpowaiyi, otatowapssowaiyi, inaahkotao matskaahtopistsi paitapiiyssinni, otaanistawaawatoohpiya, otaistotsipowaiyi kii, kii kamitstsiissi, juridical systems kiya otsiisamaistotsipowaistsi, kii maahkohtsapoohssa international human rights iitapsinnakiyaopi.

Article 35

Okiowaitsitapi iitotohkoiki maahk otsitapitsissa miiksi matapi iihpipotowahpi maahkaotoitsikatossa aakitap sokapi miiksi otsiikhkawaawai.

Article 36

1. Okiowaitsitapi, niitanniyap ihtaiyakiitsiiksiiiks miistsi iihkihkaakssistsi, iitotohkoiki maahkomanistaotsatohkootsiyyssa, oksokowaahsinni kii maahkopokawatoomaahssi, itsinnaniyaop otapssowaiyi mii atsimapi, omaanistapaispiya, political, kotsimaani kii otaakani ihtap saikimaopiiksi isksskaaksinni omanistapaisspowaiyi, miiksi otopokitapiimowaiksi kii mat aniyaop miiksi sstika matapiwa iitsaikimaopi mii iskskaasinni.

2. Kanao miyaanist sikahkaokakihtsimaiksi, akoktohpokopiiimotsi kii iihpokapotakiimiiya okiowaitsitapi, ak itsipotakiiya omaht ak sopoiyaatoohssi kii ihtsopoiyap aisapakiihpi aamo iitotohkoikiyaopi.

Article 37

1. Okiowaitsitapi iitotohkoiki maahkonissa, ookakiaossatoohssa kii aahk aiyanaipotoohssi innaistsiiyssiistsi, sapistotsimaanistsi kii sstiki sokapiistsi akakihtsimaanistai ist sapistotootsiimahpiya kanaomiyaanist sikahkaokakihtsimaiksi kiya otsitohk aahssowaiksi kii kanaomiyaanist sikahkaokakihtsimaiksi maahksinnakiissa inaistsiiyssiistsi, sapistotsimaanistsi kii sstiki sokapiistsi maakspitakssiistsi.

2. Maatsitspsipa mii Declaration aakokotaniyaopi iih siistonaipohtoohp kiya mahkot aapatsipotsissi kiya aakohtomowahpi ,iiksi okiowaitsitapi otsitotohkoikiihpowaiyi iitsinsinnaipi miistsi innaistsiiyssiistsi, sapisstotsimaanistsi kii sstiki sokapi maaksipotakssinni.

Article 38

Kanaomiyaanist sikahkaokakihtsimaiksi kii iihpokaptakiimiya kii iihst sispssatsiya okiowaitsitapi, aak sopoiyaahkimiya, iitsinaniyaop legislative measures, omaahkoht sapakiihpowaiyi aamo Declaration.

Article 39

Okiowaitsitapi iitotohkoiki maahkohkotsimaani ihtaohpomaopiksi kii technical maahkohtsspommoissa miiksi kanaomiyaanist sikahkaokakihtsimaiksi kii maahkatsstakatossa international cooperation, kiya maakitaahssaistotsissa miistsi otsitotohkoikiihpowaiysi aamo iit sinnaipissti Declaration.

Article 40

Okiowaitsitapi iitotohkoiki omaahkitsinnapssa mii aotaipoiyissa maak okakihtsimaani kii sokapi omatak sapisstotsipowaiyi saiypomapi kii aawaakohkawahssi miiksi kanaomiyaanist sikahkaokakihtsimaiksi kiya sstsika kannitapii, ki nityoi maahkoht sopoiyap sapisstotsiissi iikitahkipisti maa nitsitapi kiya oohkowitzitapi. Anii nistapokakihtsimaani iihkotoohpiihkihkatapiyaop iihitai sapaopisti, iisamaistotsipisti, koiyitsimaanistsi kii legal systems otsitstakihpi miiksi okiowaitsitapi otsitapitsstapiihpi kii international human rights.

Article 41

Miiksi iitsinapssiiksi specialized agencies amiiksi United Nations otokaanitapiissowaiyi kii sstika intergovernmental kanitapiiksi akitsinnipotakiiya maahkoht sopoiyaahkipiya miistsi iitotoistapisti aamo Declaration iihstssapakipi oomataatstohkssinni, inter alia, sstiistsi financial cooperation kii technical isspomihitani. Onoohkaakohkotanistsitsinapsspi okiowaitsitapi miistsi isstaksisinaahpi aak aksipotsip.

Article 42

Miiksi United Nations, aitsinapssiiksi, iitsinanista miiksi Permanent Forum aotoitsikatoomiksi okiowaitsipi iitap itsstapiistsi, kii specialized agencies, iitsinaniyaop miiksi oohkowitzitapiiwa, kii kanaomiyaanist sikahkaokakihtsimaiksi ak aiyanakimiya innakootsiiyssinni kii aaohta sopoiyap ai sapaossi miistsi iitsipotsipisti aamo Declaration kii aahksiitak sopoiyaahkiissi omaanist ak sokapiihpi aamo Declaration.

Article 43

Miistsi iitotohkoikiyaopistsiiinipiya aanowa aamo iihpii iimakomainakapi aahkohtsikamotaopi, innakapi kii sokaitapiiysowaiyi miiksi okiowaitsitapi.

Article 44

Miistsi kanitaotohkoikissinni aawatapaissinni iiniihpiya annowa sinnakssinni kii nitoi niitsipoyi ninnaiksi kii aakiiks miiksi okiowaitsitapi omaanistsitsitapiihpi.

Article 45

Maatsitstsipa amoo Declaration aahkit sisston aipohtoohssi kii aahkssikaaatstohsi otiitotohkoikiihpi okiowaitsitapi anohk kii iisoohtsik omatohkoitapiissowaiyi.

Article 46

1. Maatsitstsipa aamo Declaration maahk anistap aipohtosi otowaanis miiksi kanaomiyaanist sikahkaokakihtsimaiksi, okioaitapi, oohkowitzitapi kiya nitsitapi otaakohkot stam anist apaissa kiya maahk anistsissa otakohtsikitahkipi mii Charter of the United Nations kiya maahkanistapohtoohs ot sapitsissi kiya iikitsimohkatosi maahkoht anookihkissi kiya apohpatskissi, sopokii kiya inakii, mii territorial integrity kiya political unity miistsi sovereign kii aawatapaissiiksi kanaomiyaanist sikahkaokakihtsimaiksi.

2. Ai aistotsiki aamostsi iitotohkoikiyaopistsi iitsinnaipi aamo anohk Declaration, matapi otsitotohkoikiihpi kii niitsistsitsai taistsiistsi itotohkoikiyaopistsi kanaitapi aksinakim. Aiyaistotsiki miistsi iitotohkoikiyaopistsi iit akohtopi aamo Declaration akitamohtsskaapikisip maanistsitap itsstapiihpi akakihtsimaani law kii akoht sapaop international human rights niitohpohkimmotsspi. Isttsiki istssaapiksipi aksinaok saooht sikahksistsotssiyaop kii aksiiikskip kii maahksikakoht sapakissi iinipis kii inakissi otsitotohkoikiihpistsi kii omaahk awatapais sstikiks kii iihitsikinni sapakissi kii onahkatapiistsi otaistotsipi amii democratic society.

3. Aamostsi iitsi potsiihpistsi moi Declaration akanistap otsistapitsip kamohp isksskatsiki miistsi principles of justice, iihkaanai sapitsipi aahkanistsaopi, innakissi human rights, nitoi aahkohkananistaipoiyaosi, sai sikahkssamotsiiaosi, sokokakihtsimaani kii soko maitakssinni.